

15.8.2018

Lausuntopyyntö MMM025:00/2016

Lausunto Hallituksen esityksestä Eduskunnalle elintarvikelaista sekä eräiden lakien muuttamisesta

Turun yliopiston Brahea-keskus ja Brahea-keskuksen koordinoima Lähiruoan valtakunnallinen koordinaatiohanke kiittävät maa- ja metsätalousministeriötä mahdollisuudesta lausua elintarvikelaista (luonnos 20.6.2018). Lähiruoan valtakunnallinen koordinaatiohanke edistää erityisesti pk-elintarvikeyrittäjyden ja alan kilpailukykyä. Tukena ovat valtakunnalliset elintarvikealan kehittäjäverkostot.

Mitä mieltä olet valvontamaksujen kehittämistä ehdotetulla tavalla?

Elintarvikelain luonnosesityksessä ehdotettu valvontamaksujen muuttaminen suoriteperusteisesta maksusta vuosimaksuksi herättää lähiruokasektorin toimijoissa ristiriitaisia mielipiteitä. Sinällään valvontamaksujärjestelmän muuttaminen vuosimaksu perusteiseksi saa kannatusta, mutta vähäriskisten toimijoiden kohtuuttoman suuret korotukset valvontamaksuihin ovat kestäättömiä.

Valvontamaksujärjestelmää kannatetaan kehitettävän siten, että valvontayksiköiden väliset erot poistuvat ja otetaan käyttöön yhtenäinen, kaikkia valvontayksiköitä koskeva, kiinteä valvontamaksuhinnasto, jolla varmistetaan toimijoiden tasapuolinen kohtelu eri puolilla Suomea. On kuitenkin erittäin huolestuttava kehitys, että nimenomaan pienimuotoisten ja vähäriskisten toimijoiden maksut moninkertaistuvat. Tämä on suuressa ristiriidassa myös monien elintarvikelainsäädännöllisten helpotusten kanssa, joita viime vuosina on tehty nimenomaan tälle kohderyhmälle (VNa 1258/2011, VNa 164/2016). Nämä em. helpotukset ovat kannustaneet elintarvikealalle uusia toimijoita, jotka nyt joutuvatkin prosentuaalisesti kohtuuttoman suurien maksukorotusten kohteeksi.

Näemme, että Eviran riskiluokitusjärjestelmän mukaan vähäriskisten toimijoiden maksujen korottaminen moninkertaisiksi nykyisestä on vastoin myös hallituksen Lähiruokaohjelman 2020 tavoitteita sekä muiden keskeisten elintarvikealaa kehittävien ohjelmien tavoitteita, kuten Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014-2020, hallituksen kärkihankkeet Elintarvikealan pk-yritysten neuvonta ja vientiosaamisen parantaminen. Pienillä marginaaleilla toimivat lähiruokayritykset ovat muutenkin haastavassa kilpailutilanteessa ja valvontamaksujen korotus tulee entisestään haastamaan pieniä elintarvikealan yrityksiä. On ristiriitaista, että elintarvikelainsäädännössä painotetaan riskiperusteisuutta ja toimijoiden tasapuolista kohtelua ja kuitenkin nyt suunniteltu valvontamaksujärjestelmä heikentää nimenomaan pienten elintarvikeyritysten toimintaedellytyksiä. Pienten toimijoiden valvontamaksujen osuus yrityksen liikevaihdosta tulee olemaan liian suuri ja on vastaan kaikkia keskeisimpiä hallituksen ohjelmia pk-yrityksien edistämiseksi ja hallinnollisen taakan vähentämiseksi. Suomessa toimii 2 859 elintarvikealan yritystä, joista 85 % on mikroyrityksiä, joihin valvontamaksujen nousu suoraan kohdistuu toimintaedellytyksiä heikentävästi (Aitojamakuja yritystilasto 2017 <http://www.aitojamakuja.fi/tilastot.php>).

Esimerkiksi tilapuoti ja kesäkahvila toiminta (ilmoitettu elintarvikehuoneisto), mikä kuuluu riskiluokka 1 (RL1) ovat valvontamaksut tällä hetkellä noin 100 euroa /valvontakäynti. Valvontakäyntejä tehdään, kunnasta riippuen, tällaiseen kohteeseen kerran kahdessa tai jopa kerran kolmessa vuodessa. Näin ollen vuosikohtaiseksi maksuksi käännettynä tämä tarkoittaa 33-50 euroa/vuosi. Luonnoksessa

15.8.2018

ehdotettu valvontamaksu olisi tällaiselle kohteelle 100 euroa joka vuosi. Tilapuoti ja kesäkahvila tyyppiselle toiminnalle, jossa sesonki on lyhyt ja tuotteet matalakatteisia, on muutos mittava ja 100 euron lovi kesän liikevaihtoon jo tuntuva.

Esimerkki gluteenittomia ruokaleipiä valmistava pienleipomo, jonka toiminta kuuluu teollisessa valmistuksessa toimintatyyppi 3 ja riskiluokka 2 (RL2). Nykyinen valvontamaksu on 100 euroa vuodessa ja esityksen mukaan jatkossa ko. toimijan valvontamaksu muuttuisi 250 euroon vuodessa. Korotus on kestävä pientoimijalle. Lisäksi selvitystä kaipaa gluteenittomien ruokaleipien rinnastaminen toimintatyyppi 3:een, jossa on mm. helposti pilaantuvien lämpötilahallittavien tuotteiden valmistus.

Mitä mieltä olet mahdollisuudesta ottaa huomioon toimijan luotettavuus, kun elintarvikevalvontaa suunnitellaan ja toteutetaan?

Taloudellisen luotettavuuden vaatiminen kaikilta elintarvike- ja kontaktimateriaalitoimittajilta on alan kehittymisen kannalta välttämätöntä. Luotettavuuden toteutuksen tapoihin tulee kiinnittää huomiota, jotta joka puolella Suomea toimijoita kohdellaan tasapuolisesti samalla tavalla. Luotettavuuden kriteerit on oltava selkeät sekä valvojille että elintarvikealan toimijoille.

Mitä mieltä olet hallinnollisten pakkokeinojen kehittämisestä ehdotetulla tavalla?

Hallinnollisten pakkokeinojen käyttäminen selkeissä laiminlyönti- tai petostapauksissa on kannatettavaa. Hallinnollisten pakkokeinojen käytöstä tulee olla selkeät kriteerit, mitä pakkokeinoja käytetään erilaisissa väärinkäytös- tai laiminlyöntitapauksissa. Hallinnollisten pakkokeinojen läpinäkyvyyden ja ennakoitavuuden on kiinnitettävä huomiota.

Jos oikeusministeriö arvioi rangaistusluonteisen hallinnollisen seuraamusmaksun (hallinnollinen sakko) mahdolliseksi, pitäisikö sellainen ottaa käyttöön elintarvikevalvonnassa?

Hallinnollisen sakon käyttöönotto tapauksissa, joissa kehoituksista huolimatta elintarvikealan toimija ei korjaa toimintatapojaan, tulee sallia. Sakon suuruus olisi hyvä olla suhteutettuna esimerkiksi toimijan vuotuisen liikevaihtoon tasapuolisen kohtelun varmistamiseksi.

Muuta

Pidämme positiivisena kehityksenä sitä, että elintarvikelainsäädäntöä päivitetään vastaamaan EU-lainsäädännön nykytilaa ja että elintarvikelain käytettävyyttä parannetaan toimijalähtöisesti.

Kannatamme kirjallisen *omavalvontasuunnitelma* vaatimuksen poistamista lainsäädännöstä, sillä erityisesti pientoimijalla esimerkiksi työohjeet ovat käyttökelpoinen riskinhallinnan väline. Pienyrityksessä paljon omavalvontasuunnitelmaan liittyvää tietotaitoa ja käytäntöjä voidaan selvittää myös haastattelemalla yrittäjää, sillä yleisesti koko tuotantoprosessi on yrittäjän itsensä hallussa. Toki, on hyvä huomioida, että kirjallisen omavalvontasuunnitelma vaateen poistaminen saattaa lisätä tarvetta Eviran ohjeille, jotka toimivat parhaimmillaan pienyritysten riskinhallinnan apuvälineinä.

Lisäksi, erityisen myönteisenä kehityksenä näemme mahdollisuuden pyytää valvojaa *uusintatarkastukselle* elintarvikealan kohteeseen, joka on saanut tarkastuksesta B arvosanan. Kuluttajat huomioivat erityisesti tarjoilupaikkojen yhteydessä OIVA -raportit ja on varmasti kaikkien etu, että korjaavien toimenpiteiden tehtyä, voidaan valvojaa pyytää tekemään uusintatarkastus kohteeseen.

15.8.2018

Kotikeittiössä tapahtuvan elintarvikealan toiminnan valvonnan mahdollistaminen on positiivinen asia, joka lisää vaihtoehtoisten lyhyiden jakeluketjujen läpinäkyvyyttä ja tasa-arvoisuutta niin kuluttajien kuin myös muiden elintarvikealan toimijoiden keskuudessa.

10 § Elintarviketoiminta rekisteröidyssä elintarvikehuoneistossa

Elintarvikehuoneiston rekisteröitymisvelvoitteesta on poistettu mm. vähäinen toiminta, jota on tarkemmin yksilöity kohdilla

- 1) elintarviketoiminta tapahtuu samassa huoneistossa kuin toimijan harjoittama muu elinkeinotoiminta; tai
- 2) toimija on yksityinen henkilö
- 3) toimintaa ei voida pitää elinkeinon harjoittamisena.

Suosittellemme, että määritelmää **vähäinen** konkretisoitaisiin, sillä asia tulee aiheuttamaan vaihtelevia tulkintoja käytännön valvontatasolla ja tätä kautta turhaa kritiikkiä. Vuonna 2016 Turun yliopiston Brahea-keskus teki MMM:n toimeksiannosta oppaan Pienimuotoinen ja vähäriskinen elintarvikkeiden valmistus ja myynti, jossa nimenomaan tähän seikkaan pyrittiin löytämään selkeitä ohjenuoria (toiminta ilman elintarvikehuoneistoilmoitusta): ketkä ja minkälainen toiminta kuuluvat tähän luokkaan, josta ei tarvitse ilmoitusta tehdä. Toivomme tämän työn tulosten otettavan käyttöön myös tässä lainsäännön valmistelutyössä. Opas on vapaasti hyödynnettävissä täältä http://www.aitojamakuja.fi/suoramyynnti/esite_Aitoja_makuja_vahariskiset.pdf.

Pidämme erittäin tärkeänä, että VNa 1258/2011 ja sen myöhemmät täydennykset, kuten VNa 164/2016 siirtyvät sellaisinaan uuteen elintarvikelakiin. Erityisesti eläinperäisten elintarvikkeiden valmistukseen ja myyntiin liittyvät helpotukset (pienimuotoinen ja vähäriskinen) ovat olleet elinehto pienille elintarvikealan toimijoille. Tämä on mahdollistanut tuotteiden jalostusasteen noston ja uusien kuluttajakeskeisten markkinoiden hyödyntämisen vaihtoehtoisilla jakelukanavilla.

Heidi Valtari

Kehittämispäällikkö, Valtakunnallinen lähiruoan koordinaatiohanke
Turun yliopiston Brahea -keskus